

Звір
Наталія Хаммоуда

Семен Калита помирає. На старість залишившись без рук і ніг, він зробився повністю залежним від дружини та дітей. Помирає чоловік в страшних муках, бо, як сам каже, "зогнив заживо". Люблячі діти роблять усе можливе, щоб полегшити батькові страждання. Але чи був Семен таким, яким знає його родина? Чи прожив він своє життя дійсно по-людськи? А може, існує інша правда? Може, сьогоднішнє каліцтво – то розплата за чиїсь тяжкі муки? Можливо, є хтось, хто знав Семена іншим – жорстоким, ненаситним людською кров'ю звіром, але й до сьогоднішнього дня не наважився розповісти правди?

Наталія Хаммоуда

Звір

Повість оснований на реальних подіях

Вступ

У невеличкій кімнаті, найменшій із восьми існуючих у просторому двоповерховому будинку, помирає Семен Калита. Навіть не так. Помирало те, що залишилось від Семена: обрубок його колись кремезного тіла, бо руки й ноги ампутували вже з десять років тому.

Щодня, який відводив Бог Семенові, чоловік просив тільки про смерть. Не міг знести важкого тягарю залежності від рідних, яким був скований всі ці довгі роки, бо чужих до себе й близько не підпускав. «Яке то жити, щоб навіть себе самого не обійти?» – твердив весь час Семен.

Жінка його обмивала, перевдягала, судно за ним виносила. «Хіба ж то приємно щодня смороди нюхати?» – дивлячись на жінку плакав Семен. Але Юстина зносила все терпеливо. Тепер прийшов її час віддячити Семенові за добро, бо цілісіньке життя качалася, як сир в маслі, коло дбайливого чоловіка.

Любові між ними не було з самої молодості, тому Юстина ніколи не звертала уваги на чоловікові зради, хоча чутки про Семенову невірність до неї долітали досить часто. Світ, як кажуть, не без добрих людей – що не вчують, самі видумують, а новина буде. Проте, Юстина такими дурницями не переймалась, з чоловіком пустих сварок не зачиняла, бо на сто відсотків була впевнена, що Семен її ніколи не покине.

Існує такий вислів: «За кожним успішним чоловіком стоїть сильна жінка». Юстина була саме такою: сильною, власною, впертою і принциповою, якою й належить бути жінці начальника. Завжди «жила інтересами чоловіка» заради своїх власних, а також дітьми, бо вони були змістом її життя, і запорукою її добробуту.

Дітей у Семена четверо. По крайній мірі тих, які писалися Калита, а по батькові були Семеновичами та Семенівнами.

Діти дуже любили батька. Чому б і не любити? Семен ніколи нічого не жалкував для своїх дітей. Задовільняв усі їхні бажання і потреби, не замислюючись про вартість. Нічого, чого б дітям не заманулось, і що б не було під силу Семенові, не існувало. Тому на старість діти також віддячували батькові за щасливе дитинство. Всіма силами старались не обділити його увагою. Завжди хтось з них днював та ночував поруч із Семеном, бо Юстині було самій не здужати. Скільки разів сини просили батька, щоб дав згоду на професійну доглядальницю, але той і слухати не хотів. Семенові хоч і ампутували руки й ноги, та тіло все одно було дуже важким, бо колись у тому тілі було аж півтора центнера ваги.

Кожен із дітей чергував біля батька по тижневі, бо жили усі в різних містах. Доїжджати щодня до села було за дуже далеко. У кожного робота, сім'я. Немає змоги усім разом сидіти в селі й «очікувати» татової смерті, не знаючи, чи та смерть настане і коли.

Вже з десять років, як люди пустили чутку, що Семен скоро помре – Семен жив. Жив усім смертям на зло. Що Семенові до смерті далеко знали й лікарі. «Серце його на скільки здорове, що міг би жити ще втричі довше», – висловився лікар після обстеження.

Двоє Семенових синів також були лікарями, тому забезпечували батькову життєдіяльність на певному рівні. У Семена окрім старості болячок ніяких не було. Гангрену, яка відібрала у нього руки й ноги зупинили, а іншого недугу Бог Семенові не дав. Якби тільки не старість, міг би ще довго прожити. Але навіть при такому якісному догляді роки взяли своє.

Семенів час настав. Калита його відчув. Відчув, що помирає його тіло, а разом із тілом помирав здоровий глузд. Семен так хотів, і кілька останніх місяців щоденно молив Бога, щоб дав йому «смерть при розумі». Господь почув Семенові молитви, хоча довго не міг достукатися до чоловікового серця. А перед смертю чудо сталося – увірував Семен в силу божу. Молився щоранку і щовечора. Просив прощення за гріхи. Молив Господа за здоров'я рідних і дякував за всі випробування, що посилав йому Бог. Навіть до церкви одного разу «ходив» в уяві. На колінах стояв перед тією самою іконою, з якої колись давно так сильно познушався, закриваючи сільську церкву.

Протягом всього життя Семен був впертим атеїстом. Промінявши релігію на комунізм зі вступом в ряди партії Калита вперто боровся із церквою, відлучаючи від неї селян, бо Бог та Віра у його розумінні, залишились

пережитками старого режиму і людської тупості. Комунізм «прополоскав мізки» багатьом людям в ті часи. Ленінські ідеї були єдиними, в що вірили радянські люди вступаючи до рядів комуністичної партії. І хоч Семен був хрещеним при народженні, він відрікся від Хреста «скуштувавши червоної пігулки», якою тоді годували усіх, добровільно й примусово.

Стати комуністом, означало боротися з старим режимом, до якого входила й Віра.

Але тепер, коли смерть з косою вже стояла за плечима, і чатувала, що за хвилину-дві зможе забрати чоловіка в інший світ, Калита відчував, що Господь також був поруч. Господь не зрадив Семена, не покинув, а навпаки, підтримував його у передсмертний час. Як же інакше пояснити, що розум до нього вернувся саме зараз?

Вже кілька днів Семен був десь у іншому просторі. Чув чоловік, як ридала жінка над обрубком його тіла. Розумів, що сходились сусіди ще раз глянути на вмираючого. Хтось прийшов попрощатись, а дехто може й покепкувати з того оштимка[1 – Оштимок (діал.) – обрубок, шматок, тощо.], що залишився від такого колись бравого, кремезного й красивого чоловіка. Він все чув і все розумів, але пробудитись від того міцного сну ніяк не міг. А сьогодні зранку він прокинувся. Наче нічого не було, в здоровому глузді і ясній пам'яті на світанні розплющив очі і зрозумів, що смерть настане таки сьогодні. Бо інакше для чого Бог вернув йому розум?

Семен не жалкував ні про що. Він на смерть на давно чекав. Перед родиною він в боргу не залишився. Дітей вивчив і подружив. Житлом усіх забезпечив. Жінці на прожиття також коштів не бракуватиме. Дякуючи його «старанням», Юстина ні в чому не знатиме нужди ще довгі роки й після його смерті. Тільки б і Бог віку продовжив.

Єдине, що мучило Семена останнім часом – його грішно прожите життя. Всі поступки, які колись він не рахував за гріхи, а декотрі із них навіть вважав великими подвигами, сьогодні вилазили наверх із його душі, як чиряки із під шкіри, розриваючи йому все нутро і заповнюючи простір невеличкої кімнати смердячим гноем, що запирав чоловікові дух. Пекло у грудях. Вогнем пекло. Загасити той пекучий вогонь могла тільки смерть. Адже зі смертю прийде звільнення від всіх злих вчинків і гріхів. Прийде очищення душі. А може настане й прощення? Так Семен собі думав. На прощенні він надіявся.

В темній кімнаті з невеличким вікном завішеним важкими лляними гардинами зібралась уся родина: жінка, діти, онуки. Завтра Різдво. Усі з'їхались на свята додому, але побачивши в такому стані батька дітям було вже не до свят.

Наспів відвідавши Святої вечері, всі поспішили зібратись у батьковій кімнаті, бо чомусь терміново він всіх скликає.

Семена, чисто поголеного, вимитого, й одягненого в нову білу сорочку старший син Антон притримував за плечі, бо сам він сидіти не міг. Дві дочки ставши обдалеки[2 – Обдалеки (діал.) – не дуже далеко, але й не

зовсім близько.] від ліжка, з носовими хусточками в руках, голосно сякали носи і витирали сльози, що так і лилися з очей. Наймолодший син, Павло, сидів на краю ліжка, де могли б бути батькові ноги, і опустивши очі додолу мовчав, стискаючи в руках кінець старого покривала, наче батьківську руку. Жінка Юстина, що виплакала всі сльози за останній рік Семенових страждань, стояла у куточку біля стіни поруч з ліжком і тихо зітхала. Онуки розсілись на дивані та на килимі. Всі уважно слухали, бо батько зібрав їх в цей Святий вечір, щоб щось важливе сказати.

Семен, витримавши паузу, як колись з-за часів свого головування на колгоспних зборах, оглянув усіх присутніх і почав:

– Діти, жінко, онуки дорогі! – кивнув головою, ніби вітаючись, – я сьогодні помру!

Юстина зняла крик, піднявши руки в гору, де на стіні висіла одна-однісінька ікона Богоматері, зі словами «Мати Божа, рятуй і відверни!», але Семен вмить обірвав той крик різким «замовчи!», і жінка затихла. Всі інші також мовчки дивились на Семена.

– Отож, як кажу, я сьогодні помру, – продовжив. – Я це відчуваю. Як би я того хотів чи ні, але кожен народжений повинен померти. Сьогодні настав час і мені. Затримався я на цьому світі. Зажився. Змучився сам, і вас усіх втомив. Кличе мене Бог до себе, але не можу піти з цього світу не зробивши одної важливої справи. Мушу покаятись...

– Привезти священика...? – несміливо запитав син Павло, який завжди трохи мав страх перед батьком.

– Ні! – заверещав Семен. – Ніяких ксьондзів! Я не перед ксьондзами завинив, а перед селом. Перед людьми я винен – перед ними і каятись буду. Жаль, що не всі дочекались цього дня.

– Як то має бути, Семене? Як ти перед кожним покаєшся? Нам що, все село на подвір'ї зібрати? – запитала Юстина з думкою, що, можливо, чоловік знову марить. – Та й що ж ти цілому селу такого поганого вчинив, щоб перед всіма каятись?

– Де й перед ким согрішив, за все спокутую. То Бог мені притримав, – крикнув Семен на жінку. – А коли помру, скажіть людям, що Семен просив усіх його простити. Клянїться, що скажете, бо час мені вже, – хрипів Семен, а сам з кожною миттю робився все блідішим і блідішим. – Клянїться!

– Клянємось. Скажемо, тату. Добре. – Відповідали кожен за себе діти, і навіть онуки, не розуміючи до кінця дідової просьби. Жінка мовчала, й тільки хитала головою з думкою, що чоловік знову втратив глузд.

Семен ще раз глянув на дітей, затримуючи погляд на кожному на мить, а далі обвів очима онуків, які тихенько сиділи на долівці, і схиливши голову на руку сина, зі словами «Прощайте!» видихнув востаннє.

Семен Калита помер під співи перших півнів у самісіньку Різдвяну ніч. «Хіба така честь дана грішникам? – крутилось в голові у Юстини, яка ще не голосила, і не примовляла за померлим чоловіком, а додумувала розпочаті

раніше думки. – На Різдво вмирають самі праведники, щоб піти прямісінько в рай». А за мить, отямившись, й сама заридала разом із дітьми та онуками, що скупчились довкола Семенового смертного одра.

Микитюки

Микитка, Марія, Василь. 1945–70 роки

Василь сліпий в паспорті Микитюк, але ціле село знає його як Кріля. Прізвисько те причепилось до нього через окуляри із товстезними лінзами, які носив Василь з дитинства, але все одно нічого не бачив. Ті окуляри служили Василеві тільки «шорами», щоб закрити від людей його спотворені зіниці.

Чому саме Крілем називали люди тоді хлопчика – не відомо сьогодні нікому, бо сліпими бувають тільки кроти, але селу тільки б назвати.

Василь, єдиний син вдови Марії Микитючки. Народила його жінка зпереляку не доносивши два місяці до строку сама-саменька в першу зиму по війні. В старій напівзаваленій хатині за лугом, де ховалася Марія від розправи комуністів попросився Василь на світ божий.

Ту споруду й хатю не можна було назвати. Скоріше шопкою чи комірчиною, бо вікна торкались землі, а дах повністю зітлів і похилився, як кашкет на п'яному чоловікові. Але саме та перекособочена споруда стала притулком для жінки однієї жадливої ночі, коли вмираючи від страху молила Бога про спасіння.

Сховалась Марія у покинутій хаті після того, як дізналась, що чоловіка її, Микитку, розіп'яли москалі на сухій березі за млином, за зв'язок з бандерівцями. А разом із чоловіком розправа чекала й на неї.

Яке там Микитка допомагав бандерівцям? Ну, насправді, відніс раз чи два харчів товаришам у ліс, але про те ніби-то ніхто у селі й не знав. А більше нічого зв'язувати Микитку з «лісовими хлопцями» не могло. В боях та повстаннях він участі не брав, таємниць ані планів їхніх не знав.

Микитка змалку був калікою. Мав одну ногу, а замість другої майже голу кістку обтягнену прозорою синьою шкірою. То який з нього вояка? Він й ходити добре не міг, не те, що воювати. Але видно комусь наступив Микитка добре на мозоля, що той «хтось» таки доніс міліціантам, наче він знається зі стрибками.

До середини сорокових років, тобто повної перемоги над фашизмом, було багато бандерівських погрупвань у західноукраїнських лісах. Було багато їх і в лісі, що називався Закалівкою. Назва лісу походила від однойменної назви річечки, яка ділила його надвое. В ту саму Закалівку, яка межувала з

селом, і на території якої в ті часи переховувались «лісові хлопці» носив пару разів воду й провізію молодий на той час Василів батько Микитка Микитюк.

Після встановлення більшовицького режиму на Західній Україні посилилася боротьба з інакодумцями. Інакодумців виявилась більша половина населення. Масово знищували та арештовували усіх тих, які не підтримували ідеології радянської влади, а продовжували боротьбу за самостійність та незалежність держави, тобто воїнів ОУН та УПА.

Жорстка репресивна політика лише підштовхнула активізацію національно-визвольного руху українського народу, а на місце знищених боротьбу продовжували все нові і нові борці за волю рідної Держави.

Москалі, як називали радянських міліціантів у селах, посеред ночі увірвавшись в село, почали шастати по хатах, та вишукувати стрибків посеред населення. Насправді, в ту ніч був спійманий тільки Микитка. Інших причетних до ворогів радянської влади тоді не знайшли, бо й не шукали. Микитка був єдиним, хто цікавив міліціантів, а по хатах пройшлись просто, для «профілактики», щоб «дати людям пуда[3 - Дати пуда (діал.) - налякати.]».

Зазвичай, ні КГБ-сти, ні НКВС-сти до села не приходили без причини. Завжди був той, хто «наводив», тобто давав їм інформацію про місцезнаходження «лісових хлопців», тим самим допомагаючи радянській владі «боротися» з «внутрішнім ворогом».

За період з вересня 1944 до листопада 1945 років радянська влада кілька разів офіційно зверталась до вояків УПА з закликами добровільно здати зброю і «вийти із лісів». Погрожували про фізичне знищення усіх, хто не здасться добровільно.

Не дивлячись на активну роботу більшовицьких агітаторів Українська Повстанська Армія не припинила боротьби, а навпаки показала себе, як гідний супротивник комуністів. Показала свою волю та силу у боротьбі за Самостійну Україну.

* * *

Семен Калита, молодий двадцятилітній парубок, ветеран Великої Вітчизняної війни, бо рік був на фронті, і після повної перемоги радянськими військами над фашизмом продовжував «сумлінно» виконувати свій громадсько-комсомольський обов'язок.

На той час він вже працював касиром у сільській раді, а також подумував навчатись далі, але для навчання був потрібен трудовий стаж. Тож тим часом Семен трудився на благо рідного новоутвореного колгоспу «Зорі комунізму». Не покладаючи рук писав анонімки на всіх і вся у вищі органи влади.

Така анонімка поступила і на Микитку Микитюка.

Був Микитка стрибком чи не був, розбиратись до кінця ніхто не став. Розбиратись ніхто й не думав, бо в ті важкі часи взагалі ніхто ні в чім не розбирався. Микитку, як і багатьох інших, просто витягнули посеред ночі з хати, «обрихтували» так, що кров лилась з рота і носа, і засиливши мотузку на шию а мішок на голову, потягли до річки. Там, коло старого млина височіла суха береза, яку було видно цілому селу згори. На тій березі знайшли повішеним Микитку мельник із жінкою наступного ранку, коли прийшли відчиняти млин. Вони й сповістили Марію, щоб втікала, та сховалась у старій хаті їхньої покійної родички, бо наступною, з ким вчинять розправу, може бути вона, як жінка стрибка.

Де жив Микитка показав міліціантам Семен. Притулившись, нехай поки що тільки з самого краю, до колгоспних урядовців, він всіма силами «боровся» за репутацію рідного села. То ж вирішив очистити його від «бандерівської наволочі», доки сил стане, щоб заслужити собі довіру і певну повагу у керівництва.

Чистив Семен добре. Мине час, і внуки знайдуть на горищі повну торбу золотих коронок разом із зубами, перснів, годинників, жіночих сережок та іншого здобутого тими «чесними» чистками матеріалу. А поки що Семен радів, бо позбувся клятого стрибка, за що йому, простому касиру, висловили подяку самі обласні урядовці. Видали невелику премію в сумі п'ятдесяти рублів старими грішми, та ще й пообіцяли за якийсь час підняти на посаді. Згодом Семен багато чого доб'ється. Такі вперті та безлично-ціленаправлені, як Калита, добиваються задуманого завжди.

Семен радів, що Микитки позбувся. Але не за зв'язок зі стрибками помстився Семен Микитці Микитюку. Для Семена сам факт того, чи був Микита стрибком чи ні, великої ролі не грав.

Семенів брат Антон також був одним із воїнів УПА, під позивним «Стрілець Береза». У війну браття Калити воювали по різні сторони барикад. Та Семена за брата все одно боліло. Як не як рідна кров. Антон втік за границю, як тільки Семен дав знати, що НКВС-сти входить в село. Засновуватиметься колгосп. По лісах пройдуть солдати радянської армії, щоб зачистити до останнього тих, хто ще там переховується. Замість Антона похоронили когось іншого, можливо й не місцевого, з повністю обгорілим обличчям.

В іншій ситуації Семен про Микитку навіть не згадав би, що такий існує. Але зараз причина була. Микита Микитюк торкнув Семенове самолюбство, ранив його в саме серце: поки Семен «душив фашистських гнид» на війні, а насправді був писарем при штабі генерала Корнеева, кривий Микитка засватав дівчину, що до війни припала Семенові до серця – найпершу в селі красуню Марію Дудариху, зараз вдову Микитючку. За все б простив Семен Микитку. Навіть, якби й точно знав, що Микитка стрибок – не навів би на нього. Що йому ті бандерівці? Хай собі гуляють лісами. Не так вже їх багато й залишилось, а скоро й зовсім зникнуть.

Але простити Микитці Марійки Семен не зміг. Дуже він її любив. А може й не любив зовсім, а просто вважав своєю власністю, на яку не повинен був посягнути ніхто окрім нього, бо було між ними один раз те, що буває між чоловіком і жінкою. Всього один раз взяв Семен Марію силою. Не вибачившись і не пообіцявши взяти за жінку пішов на фронт. А ось Микитка, дітьків виплодок, посягнув на Семенове «добро», за те й поплатився життям.

Семен від своєї мети ніколи не відступав. Принципам не зраджував. Добивався задуманого будь якою ціною, і всіма можливими методами. Навіть зараз, коли вона носила під серцем Микиткову дитину, Семен був готовий взяти її із малим, тільки щоб вона знову стала його. Але не все пішло так, як думав собі Семен. Не все, як він планував.

Два дні по тім, як зняли з берези Микитку, Марія в страшних муках, бідності, самоті, і риданнях за замордованим комуністами чоловіком народила хлопчика, якого назвала в честь свого загиблого на фронті батька – Васильком.

Москалі Марію не торкали. Вона відношення до бандерівців не мала. Семен запевнив тоді «людей в погонах», що Микитка не був одруженим, (бо насправді обое були тільки вінчаними, а цей факт для радянської влади вартості не мав,) бо надіявся, що в подяку за «добро» Марія відплатить йому добром.

Перед Марією Семен падав на коліна і слізно клявся, що він нічого про арешт її чоловіка не знав. Що він тільки показав міліціантам їхню хату, а сам навпаки, захищав Микитку, як міг. Але: «Вони мали всі докази, що він таки був причетний до бандитів. За те його й повісили», – тлумачив Марії Семен.

Марія з хлоп'ям тиснулася в сирій напівзаваленій шопці. Забивши в стелю залізного гака підвісила вона корито на мотузці. Туди й поклала новонароджене дитинча.

Щодня, відробляючи трудодні в новоутвореному колгоспі, жінка залишала сина зі своєю старою бабусею – єдиною рідною душею, яку після смерті Микитки забрала до себе.

Марієну хату комуністи спалили тієї ж ночі, коли повісили Микитку. А може зовсім не комуністи, а сам Семен постарався, розраховуючи, на те, що Марія прийме його залицання, і перейде жити до нього? Свідків, хто й коли підпалив хату також не знайшлося, бо після «відвідування» міліціантами людських осель, охочих пройтися по селу тієї ночі не знайшлося. Люди тремтіли від страху, позачинавшись в хатах, чоловіки пересиджували у півницях і, навіть побачивши пожежу у Микитюків, не поспішали гасити.

Семен майже щодня бачив Марію в колгоспі, викликав на бесіду, перестривав по дорозі додому. Але Марія твердо стояла на своєму: обминала Семена десятками дорогами, і до залицань його була байдужою. Втому, не так багато часу минуло зі смерті Микитки, щоб шукати собі чоловіка. А як і закрадалась інколи думка в голову жінки про те, що синові було б добре рости при батькові, в ролі батька для свого сина аж ніяк вона не бачила Семена.

Марія ніколи не зможе покохати іншого, як кохала свого Микитку. Вона й досі його кохає. Він завжди з нею поруч: де б не йшла, що б не робила. Ночами Марія розмовляла з покійним чоловіком, скаржилася на своє бідне життя, і розповідала, який красивий синочок у них росте. А часом, плачучи від відчаю та розпуки, звинувачувала Микитку, що він залишив її саму пропадати в злиднях. «Краще були б закатували обидвох», – казала.

Стара Марієна бабуся Олена стала нянькою для малого Василька. Доки Марія днювала і ночувала на роботі, «піднімачи» колгосп, Олена не відходила від малого. Колисала баба дитину, у тріснutoму кориті приспівуючи, присипляючи його стародавніми колисанками, і чекала, коли повернеться Марія, щоб дати дитині цицьки.

Хлоп'я чим день все більше худло, і все голосніше верещало. Не знала стара, як зарадити тому плачу. Не ті вже сили, щоб весь день дитину по хаті на руках носити. Сама, ось, ледь ноги волочить. Сунула дитині до рота ганчірочку з розжованою останніми двома старечими зубами морквиною – малий не стихав. Давала цукру до ротика – кричав. Стара з усіх сил все сильніше гойдала корито, щоб приспати малого та самій хоч хвилику відпочити – не допомагало.

Тільки Марія вміла вгамувати той дикий дитячий крик. Лишень вона входила до хати, виймала малого з люльки, клала собі під бік, пристосовувавши теплу, повну молока, цицьку до малого ротика – Василько починав жадібно ссати, і на якусь мить плач втихав.

Хто ж тоді знав, що той плач зовсім не від голоду, а від болю? Якби ж тоді хто знав. Тільки згодом Марія зрозуміла, що розгойдуючи люльку, зі стелі, де був забитий гак, сипались глина з вапном просто малому в очі. То вже пізніше, аж весною, коли Марія винесла малого на подвір'я, сусідка прийшла подивитись на хлопчика, та придивилась, що в дитини оченята червоні. Марія щоденно гарувала в колгоспі, їй ніколи було, бо мусить прогодувати себе, і ще два голодних роти. Тільки зі смерком верталась додому ледве ноги волочачи, а при свічці чи каганці їй не помічала синових червоних оченят. А як і помічала, то думала, що то від плачу.

Заливали Василькові очі материнським молоком, капали ліками, мили-промивали святою водою, навіть до міського фельдшера возили підводою. Її «випросив» у колгоспі для Василька Семен. Він і тут розраховував на вигоду, але марно. Дитяті вже нічим було не допомогти. Хлопчик осліп. А Марії з хворим сином не до залицянь.

Як жила Марія з сліпим сином та старою бабусею, як тиснулися втрюх у тісній сирій комірчині, як виживали з того клаптика городу, що наділив їм колгосп після колективізації, попередньо відібравши все їхнє поле – знають тільки ті, що жили так само як і Марія. Тоді всі в селі були однаковими, але не у всіх жінок чоловіків вішали на берегах, а діти росли сліпими.

Ще кілька років поспіль Семен оббивав пороги Марієної хати. То просився на ніч, то кликав заміж, то пропонував допомогу по господарству, але жінка була неприступною наче кремінна скеля, бо добре розуміла, що саме він, Семен, її знищив і чоловіка, зробивши сиротою дитину. Зруйнував її молоде життя, спочатку позбиткувавшись із нею, потім змусивши бідувати в голоді і холоді, ночами ридати від самотності, а днями батрачити в колгоспі заробляючи гірку грінку хліба.

Не змогла Марія переступити через власну порядність і честь. Не змогла зрадити пам'яті свого коханого чоловіка. Совість їй не дозволяла. Не слухала жінка й порад колег-доярок, старших за неї віком вдовиць, які радили виходити за такого знатного жениха. «Будеш, як у Бога за пазухою за тим начальником», «Не марнуй віку, Маріє, а давай згоду, поки Семен заміж кличе», – говорили, але вона тільки відмахувалась від тих слів, бо сама думка про заміжжя з Семеном наганяла на жінку страх. Вдень забувалася роботою, а ввечері гамувала тугу щебетом маленького синочка, що підростаючи, робився все більше схожим на покійного Микитку, який був єдиним чоловіком у її житті.

Семен тим часом, добре зарекомендувавши себе в колгоспі, відважився засватати не кого будь, а дочку самого першого секретаря райкому партії, Юстину Гриневичеху. Парубком він був гарним: чорний волос, темно-сині очі, високий на зріст і дужої статури відразу сподобався молодій дівчині. Говорив, наче соловей щебетав, обсилаючи далеко не вродливу дівчину вишуканими компліментами. Грати добре свою роль Семен був мастаком. А коли сам Юстинин батько запевнив доньку, що такий як Семен зможе багато чого добитися в житті, вона вже відмовити не змогла. То був не тільки Юстинин власний вибір, а ще й вибір її батька, у якого було п'ять дочок на виданні.

Відгулявши весілля, молодий Семен Калита в свої неповні тридцять років із подачі тестя з секретаря комсомольської організації швидко зайняв посаду парторга, а невдовзі став і головою колгоспу – наймолодшим головою у великому районі на п'ять десятків сіл.

Марія Микитючка більше заміж не вийшла, і про Семена не згадувала. Калита ж навпаки: темними зимовими вечорами можна було побачити, як здоровенна самотня постать заходить із-за городів, стає за низьким хлівчиком, і дивиться на згорблену від важкої роботи ще зовсім не стару жінку. І голос. Семенів голос. Чи то спів, а чи ридання, що долітали до Марієних вух: «Кажуть люди, що дарма, любить іншого вона. Що ми з того, що ти файна, коли-с не моя?»

Коли Василькові було зо п'ять років, схоронила Марія стареньку бабусю. Сама ледь вслід за Оленою не пішла. Віхворіла той похорон, бо баба Олена виняньчила її з пелюшок. Була їй замість матері, коли та залишилась сиротою у неповний рік, а згодом і її сина виколисала та вибавила.

З роками відбудували Микитюки й хатину. Трохи допомогли односельчани, трохи Марія заробила в колгоспі. За роботи усякої бралась: то дерево

рубала в лісі за відсоток; то на колгоспнім току кукурудзу лупила; влітку буряки сапала; взимку сніги чистила; худобу доїла; Аж до крові тріскались руки від роботи. Падала від втоми, але таки заробила кілька рублів, щоб збудувати нову, хоч і невелику оселю.

Згодом відправила Марія сина в спеціальний інтернат, де навчали читати й писати незрячих дітей. Бо, як казав сільський фельдшер: «Такий Маріє час, що куди нині без науки?». Без неї дійсно нікуди – розуміла це й сама Марія.

Хоч з Василя не вийшов ні вчитель, ні лікар, ні інженер, а таки чомусь, тай навчився. Не малював хрестика замість прізвища, як це робило ще багато людей, та навіть і вона, його мати.

В колгоспі головне руки. Руки усіх сільських жителів мали бути задіяними в роботі на благо держави і розвитку колгоспу «Зоря комунізму», що семимильними кроками до того комунізму рвався. Задіяли і Василя Кріля. Став Василь сторожем тваринницької ферми. Хоч нічого не бачив, але на кожен почутий шум робив постріл холостим патроном, або голосно звав товаришів. Тоді вже збігались інші сторожі, і розвідували: що та як. Марії також стало легше, бо якась, хоч і невелика копійчина, та все ж до хати «капала».

Головував Семен в «Зорі комунізму» понад тридцять п'ять років, і вспів зіпсувати ще багато людських доль і життів. Торкнулося те й Василя Микитюка, на прізвисько Кріль. Не досить було Семенові Микитки, але як кажуть: «Помсту смакують в холодному виді». Добрим гурманом був і Семен...

На двадцятому році життя зустрів Василь дівчину Олюньку. Зустрів, це так до слова сказано, а насправді спіткнувшись на камені розпростерся посеред дороги прямісінько Олюнці під ноги. Дівчина допомогла йому піднятися, обтрусилася від землі його одержу, подала в руки палицю, але самого далі йти не відпустила. Допроводила аж до самої хати. Йшли довгенько, але ні вона, ні він розмови не завели. Оля тільки тісно стискала Василеві руку, а перед кожною ямкою зупинялась, брала його за обидві руки і вела, як мати веде малу дитину, що тільки-но робить перші кроки, боячись, що дитина впаде. На кладці, бо жив Василь за річкою, Оля обіймила хлопця за талію, і обережно ступала з ним крок у крок, щоб не дай Боже не впав у воду.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24149100&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

1

Оштимок (діал.) – обрубок, шматок, тощо.

2

Обдалеки (діал.) – не дуже далеко, але й не зовсім близько.

3

Дати пуда (діал.) – налякати.